

1 ศตวรรษทหารกับการเมืองไทย

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

charnvitkasetsiri@yahoo.com

<http://www.textbooksproject.com/>

1.

เมื่อมีการยึดอำนาจ 19 กันยายน 2549 ในนามของ คปค. (คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีชื่อภาษาอังกฤษในตอนแรกว่า The Council for Democratic Reform under Constitution Monarchy หรือ CDRM ต่อมาได้ตัดคำว่า Monarchy ออก) ไม่เพียงแต่นักการเมืองนักการทหาร นักสังเกตการณ์ไทยและเทศ จะ “งงวย-ประหลาดใจ” เท่านั้น ในหมู่นักวิชาการอาจารย์ผู้สอนหนังสือด้านรัฐศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์ทั่วไป ทั้งไทยและเทศ ก็ตกอยู่ในภาวะ “ตีบตัน” ทางวิชาการไม่น้อย

เพราะในช่วงเกือบ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังเหตุการณ์ “พฤษภาเลือด” (ไม่ใช่ทมิฬ) 2535 การได้ นรม. ที่มาจากการเลือกตั้ง การได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ก็ทำให้เราทั้งหลายทั้งปวง คาดคิดกันว่าประเทศไทยได้ก้าวข้ามพ้นการเมืองใน “ระบอบทหาร” ไปแล้ว ไทยมี “ประชาธิปไตย” ที่ก้าวหน้าที่สุดในอุษาคเนย์ เลยน้าฟิลิปปินส์ด้วยซ้ำไป ทั้งนี้โดยไม่จำเป็นจะต้องพูดถึงพม่าที่ทหารครองเมืองมายาวนานและ “ล้ำหลัง” สุดๆของภูมิภาคและอาเซียน

2.

นักวิชาการด้านไทย/อุษาคเนย์ศึกษาท่านหนึ่ง ถึงกับกล่าวว่าตำรับตำราฝรั่งว่าด้วยทหารกับการเมืองไทยแทบไม่มีเลย และอุทานเป็นการส่วนตัวผ่านอีเมลล์มาว่า I did check a few books on Thai politics in the past some years. NONE of them talk about the military! WOW..things have changed so quickly, and suddenly changes back. นักวิชาการเทศส่วนใหญ่ได้หันไป “เล่น” กับพลังหรือประเด็นใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น “โลกาภิวัตน์” “เศรษฐกิจใหม่” “กลุ่มทุน” “บรรษัทข้ามชาติ” หรือไม่กี่นิเวศวิทยาและการก่อการร้ายอย่าง “แม่น้ำโขง” และ/หรือ “3-4 จังหวัดภาคใต้”

ส่วนในแง่ตำรับตำราในภาษาไทยเอง ดูเหมือนเล่มหนักแน่นล่าสุด ก็คือ “ทหารกับการเมือง: วิเคราะห์เปรียบเทียบ” โดยมีกมล สุขพานิช และวุฒิชัย มูลศิลป์ เป็นบรรณาธิการ 2523 ซึ่งก็เก่าแก่ถึง 1 ชั่วโมงคนไปแล้ว (คือเขียนโดยผู้ที่อาจกลายเป็น “ปู่ย่าตายาย” ของนิสิตนักศึกษาในปัจจุบัน)

3.

ว่าไปโดยสถิติตัวเลข การ “แทรกแซง” ของทหารในการเมืองไทย ดูเกือบจะเป็นเรื่อง “ปกติ” เสียยิ่งกว่าการมีกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆด้วยซ้ำไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ “การเลือกตั้ง” “การเปลี่ยนรัฐบาล” (โดยไม่ต้องใช้กำลังอาวุธบังคับ) หากจะคำนวณจากปี 2475 ถึงปัจจุบัน (2550) ปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “กบฏ ปฏิวัติ รัฐประหาร ปฏิรูป” (ทั้ง “ซ้ำ” และ “ซ้อน” ซึ่งหมายความโดยรวมว่าเป็นความเปลี่ยนแปลง “ระบอบการปกครอง” หรือเปลี่ยนแปลง “รัฐบาล” โดยใช้กองทัพและอาวุธในการยึดอำนาจ) นั้น มีถึง 23 ครั้ง คิดโดยเฉลี่ยแล้ว ก็คือ ประมาณ 3 ปีกว่าต่อ 1 ครั้ง อันเป็นผลทำให้มีรัฐธรรมนูญ (และ/หรือธรรมนูญ) ถึง 17 ฉบับ ซึ่งก็เท่ากับว่าใช้ 4 ปีกว่าต่อ 1 ฉบับ นับได้ว่าอาจเป็นสถิติระดับสูงสุดของโลกก็ว่าได้

4.

โดยทั่วไปผู้คนมักคิดว่าทหารกับการเมืองเป็นเรื่อง “ปกติและเก่าแก่” มีมานานนับคู่กับสังคมไทย (ตั้งแต่สมัยสุโขทัยและอยุธยา เพราะพระมหากษัตริย์ก็เป็นทหาร ชุนนาง ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน (ชาย) ก็เป็นทหาร) แต่ในแง่ของวิชาการทางรัฐศาสตร์/ประวัติศาสตร์แล้ว ทหารกับการเมืองอย่างที่เรพบเห็นในปัจจุบันเป็น “ปรากฏการณ์ใหม่” ที่มาหลังการปรากฏตัวของ “รัฐชาติ” (nation-state) ด้วยซ้ำไป

คำว่า “ระบอบทหาร” หรือ militarism ก็เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อทศวรรษ 1860s หรือ 150 ปีมานี้เอง ผู้ที่คิดคำนี้ขึ้นมาสำหรับปรากฏการณ์ใหม่นี้ ก็คือ Proudhon (1809-1865)

เขาเป็นนักทฤษฎีทางสังคมฝรั่งเศส คนเขียนตำรา What is Property? เจ้าของวลีทองที่ว่า “ทรัพย์สินคือโจรกรรม” และเป็นศัตรูของ Karl Marx ดังนั้น คำว่า militarism ก็เกิดทีหลังคำว่า liberalism, socialism, หรือ communism

นี่เป็นปรากฏการณ์ของโลกสมัยใหม่ (modern time) ที่จะต้องมีการปฏิวัติอุตสาหกรรม มีเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ มีการคิดสิ่งประดิษฐ์ที่ทันสมัย เรือกลไฟ (อเมริกาเป็นต้นคิด ค.ศ. 1807) รถไฟ (อังกฤษต้นคิด ค.ศ. 1829) โทรเลข (อเมริกา 1837) ปืน (ไรเฟิล ฝรั่งเศส 1850, ปืนโคลท์รีวอลเวอร์ อเมริกา 1851, ปืนกล อเมริกา 1861) เหล็กกล้า (เยอรมนี 1857) ลวดหนาม (อเมริกา 1874) โทรศัพท์ (อเมริกา 1876) รถใช้น้ำมันเบนซิน (เยอรมนี 1887) เรือดำน้ำ (อเมริกา 1891) เครื่องยนต์ดีเซล 1895) เครื่องบิน (อเมริกา 1903) รถถัง (อังกฤษ 1914) และอาวุธยุทธภัณฑ์อีกมากมาย เช่น กบระเบิด ไปจนกระทั่งสารเคมี สารพิษ และระเบิดปรมาณู

และที่สำคัญ คือ มีบริษัทค้าอาวุธและผลิตอาวุธเกิดขึ้นในโลกอุตสาหกรรม กลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า military industry เป็นทุนนิยมขนาดใหญ่ มีผลประโยชน์เหลือคณานับ และมีอิทธิพลสูงมากใน เศรษฐกิจและการเมืองของโลกตะวันตก แต่ก็จะมีในโลกเกษตรกรรม หรือโลกที่สาม เพราะ ความรู้เทคโนโลยี เงินทุนมีไม่ถึง ทำให้ “ระบอบทหาร” ของโลกเกษตรกรรมและโลกที่สาม (อย่าง ไทย) ต้องพึ่งพาทหารจากภายนอกสูง ไม่ว่าจะเป็นการสั่งซื้อหรือรับบริจาคก็ตาม)

ควบคู่ไปกับวิวัฒนาการดังกล่าว ระบอบทหารสมัยใหม่เกิดขึ้นได้ และจะต่างกับ “ทหาร” ในสมัย โบราณ (รวมทั้งของสุโขทัย อยุธยา ชนบุรี/ต้นรัตนโกสินทร์) ก็คือต้องมี “กองทัพประจำ” มีการ เกณฑ์ทหาร มี “อาชีพรทหาร” มี สถาบันหรือ “โรงเรียนทหาร” โดยเฉพาะที่จะทำหน้าที่เล่าเรียน ฝึกฝน ควบคุม “ระบอบ” ใหม่และถืออาวุธสมัยใหม่นี้โดยตรง

5.

ระบอบทหาร หรือ militarism จึงเริ่มต้นขึ้นใน “โลกเก่า” ของยุโรปตะวันตก แล้วแพร่ไปทั่วยัง “โลกใหม่” ในลาตินอเมริกา ขึ้นถึงจุดสุดยอดในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังจะเห็นได้จาก “ระบอบทหาร” ในรูปลักษณะของ “นาซี-ฟาสซิสต์” ของเยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่น (ที่ปฏิเสธไม่ได้ว่า ไม่ได้ส่งผลมายังไทยในยุคของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่จะสืบทอดต่อโดยจอมพลอีกหลายคน เช่น ผิน-สฤษดิ์-ถนอม ฯลฯ)

ระบอบทหาร หรือ militarism นี้ จะแพร่ต่อไปอีกทั่วประเทศต่างๆ ในเอเชียและแอฟริกา ซึ่งได้เอกราชในสมัยหลังสงคราม และหลังการสิ้นสุดของลัทธิอาณานิคม และก็ขึ้นถึงจุดสุดยอดในช่วงระหว่างทศวรรษ 1950s-1970s หรือ 40ปี ที่ผ่านมา ที่ในด้านหนึ่งเป็นสมัยของการแข่งขันของ 2 ค่ายมหาอำนาจสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียต อีกด้านหนึ่งเป็น “ยุคทอง” ของ military industry บริษัทที่ผลิตและค้าอาวุธยุทธโธปกรณ์

6.

ที่นี้หันมาดูประเทศไทยของเรา ว่าอยู่ในบริบทสากลนี้อย่างไร ในฐานะของประเทศเอกราช (หรือ กึ่งเอกราช) ทางการเมือง สยาม/ไทย ก็เข้าสู่ “ระบอบทหาร”

ก่อนหน้าหลายประเทศในเอเชียและแอฟริกา สยาม/ไทยสามารถสร้าง “การทหารสมัยใหม่” ที่รวมทั้งการมีกองทัพประจำ มีอาวุธยุทธภัณฑ์ (ที่ซื้อหรือได้รับบริจาคมา) มีโรงเรียนทหาร มี อาชีพทหาร และ “สถาบัน” ทหารมาได้กว่า 100 ปีแล้ว

พ.ศ. 2430/1887

รัชกาลที่ 5 สถาปนา “คาเด็ตสกูล” ซึ่งต่อมากจะวิวัฒนาการและเปลี่ยนชื่อเรื่อยมาเป็น “โรงเรียนทหารสวนกรมยศ” เป็น “โรงเรียนนายร้อยทหารบก” และเป็น “โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า” ในที่สุด และก็มีกองทัพประจำ ที่จะกลายมาเป็นกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ อย่างที่เห็นในปัจจุบัน

พ.ศ. 2448/1905

มี พ.ร.บ. เกณฑ์ทหารเป็นครั้งแรก มี “กองทัพประจำ” (standing army) อย่างประเทศของโลก สมัยใหม่

7.

ทหารสัญญาบัตร (ทั้งหมดเป็นชาย) คือ ทหารอาชีพที่ถูกฝึกฝนเล่าเรียนให้เป็น “อาชีพ” โดยเฉพาะ เหล่านี้ ได้พัฒนากลายเป็น “ระบอบใหม่” หรือ “สถาบันใหม่” อย่างรวดเร็ว และภายในระยะเวลาเพียง 24 ปี หรือ 1 ชั่วโมงคน ก็เข้ามาเกี่ยวพัน “แทรกแซง” ทางการเมือง กลายเป็น “คู่แข่ง” กับ “ระบอบเก่า” หรือ “สถาบันกษัตริย์/สมบูรณาญาสิทธิราช” ดังจะเป็นได้จากกรณีที่เราเรียกกันว่า “กบฏ ร.ศ. 130”

ซึ่งเป็นความพยายามของนายทหารหนุ่มรุ่นใหม่ ที่วางแผนยึดอำนาจจากราชสำนักของรัชกาลที่ 6

“กบฏ ร.ศ. 130” (บางแห่งจะเรียกว่า “กบฏหมอบเหล็ง”) เกิดขึ้นเมื่อปี 2454 หรือ 96 ปีมาแล้ว และนี่อาจจะเป็นกลุ่มทหารที่มีอายุน้อยที่สุดและยศต่ำสุดในประวัติศาสตร์ของไทย ก็ว่าได้ เพราะหัวหน้า คือ ขุนทวยหาญพิทักษ์ (เหล็ง ศรีจันทร์) มีอายุเพียง 28 ปี มียศเป็นร้อยเอก มีบรรดาศักดิ์เป็นขุน ส่วนนายทหารอื่นๆที่ถูกจับได้เกือบ 100 คนนั้น และทั้งหมดเป็นชาย ก็มีอายุทั้งต่ำกว่า 20 ปี และสูงกว่านั้นเพียงเล็กน้อย

ทหารเหล่านี้ “ยึดอำนาจทำไม” คำตอบก็คือต้องการเปลี่ยนระบอบการปกครอง จาก “สมบูรณาญาสิทธิราช” หรือ absolute monarchy ให้เป็น limited monarchy หรือ “สถาบันกษัตริย์ที่มีพระราชอำนาจโดยจำกัด” ความมั่นคงใจรูปแบบหรือ “โมเดล” ของกลุ่มนี้ น่าจะเป็น “ญี่ปุ่น” ที่ประสบความสำเร็จจากการปฏิรูปเมจิ

8.

ความพยายามของ “กบฏ ร.ศ. 130” มาประสบความสำเร็จในการยึดอำนาจ 24 มิถุนายน 2475 หรือ อีก 21 ปีต่อมา โดย “คณะราษฎร” (ทั้งหมดก็เป็นชาย) ที่ก็นำโดยนายทหารบกอีกเช่นกัน มีหัวหน้า คือ พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) ที่ถือว่าอาวุโสสุด

กล่าวได้ว่าอายุ ยศ และบรรดาศักดิ์ ขยับสูงขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง จาก 20 เป็น 30 และจาก “ขุน” เป็น “หลวง” ซึ่งน่าจะสะท้อนความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทยยุคนั้น การแข่งขันช่วงชิงกันระหว่าง “ระบอบเก่า” กับ “ระบอบใหม่” ที่คละเคล้ากันอยู่กับ “ระบอบกษัตริย์” “ระบอบทหาร” และ “ระบอบรัฐธรรมนูญ/ประชาธิปไตย”

อายุและยศของนายทหารที่ทำการ “ยึดอำนาจ” นี้ น่าจะเปรียบเทียบกันแต่ละรุ่นได้ อย่างเช่นในรุ่นต่อมาของ “คณะรัฐประหาร 2490” ที่นำโดยพลโทผิน ชุณหะวัณ และมีนายทหารระดับรองลงไป เป็นผู้ร่วมมือ เช่น พันเอกเผ่า ศรียานนท์ พันเอกสุยศักดิ์ ชนะรัชต์ ก็มีอายุโดยเฉลี่ยประมาณเกือบ 40 ปี และเป็นระดับ “พันเอก”

ครั้นมาถึงรุ่น “คณะปฏิวัติ” 2501 ก็เขยิบอายุและยศสูงขึ้น เป็นเกือบ 50 ปี และเป็นระดับ “นายพล” (โดยมีหัวหน้าคณะเป็น “จอมพล” ไปแล้ว) นับได้ว่าชุดนี้มียศสูงสุดก็ว่าได้ และหากจะเทียบกับรุ่นล่าสุด คือ 2549 นี้ จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่มีอายุเกือบ 60 ปีแล้ว และมียศในระดับ “พลเอกและพลโท” หากจะใช้อายุเป็นเกณฑ์ชุด คปค. ก็น่าจะมี “อายุสูงสุด” ในประวัติศาสตร์ไทย เส้นทางเดินของนายทหารที่เข้ามายึดอำนาจหรือพยายามยึดอำนาจทางการเมืองในรอบเกือบ 100 ปี ดูจะมาจากอายุและยศต่ำสุดในรุ่นของ ร.ศ. 130 หรือ พ.ศ. 2454 จนถึงรุ่นที่อายุและยศโดยเฉลี่ยสูงสุดในปี 2549 ของ คปค.

9.

ทีนี้หันกลับไปดู “คณะราษฎร” ซึ่งประสบ “ความสำเร็จ” ในการยึดอำนาจ “จำกัด” บทบาทของสถาบันกษัตริย์ และนี่ก็เป็นความแตกต่างจากการยึดอำนาจโดยทั่วไปของทหาร คือเป็นการยึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลง “การปกครอง” มากกว่าเป็นการยึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลง “รัฐบาล” ดังนั้นจึงมีการใช้ศัพท์เรียกการยึดอำนาจครั้งนี้ ว่า “ปฏิวัติ” (แม้จะมีนักวิชาการจำนวนไม่น้อย เชื่อว่าไทยยังไม่เคยมี “ปฏิวัติ” ในความหมายของ revolution แต่อย่างใด ไทยมีแต่ coup แต่จะเรียกต่างๆ นานาในภาษาไทยว่า “ปฏิวัติ รัฐประหาร และปฏิรูป”)

แต่สิ่งที่ “คณะราษฎร” ทำ “ไม่สำเร็จ” คือการสถาปนา “ระบอบรัฐธรรมนูญ” และ “ประชาธิปไตย” ดังนั้นเมื่อเกิดการแตกขั้วระหว่างปีกซ้ายและขวาของ “คณะราษฎร”

10.

และในการ “รัฐประหาร 2490” หรืออีก 15 ปีต่อมา ก็นำมาซึ่ง “ระบอบทหาร” 2490-2500 อย่างแท้จริงและยาวนานจนฝังรากลึกในแผ่นดินไทย สิ้นสุดยุคของ “คณะราษฎร” และจะส่งต่อไปยังยุคอันยาวนานของ “ระบอบทหาร” ของ “คณะปฏิวัติ” (จอมพลสฤษดิ์-ถนอม-ประภาส) 2501-2516

ภาพลักษณ์ของการเมืองไทย กลายเป็นสิ่งที่นักวิชาการเรียกว่า “วัฏจักรของความชั่วร้าย” (vicious cycle) ที่มี “ปฏิวัติ รัฐประหาร ปฏิรูป” ซ้ำแล้วซ้ำเล่า นึกถึงรัฐธรรมนูญ ยกเลิกการเลือกตั้ง/พรรคการเมือง “แข็งขัน” สิทธิเสรีภาพและพัฒนาการทางการเมือง ต้องร่างรัฐธรรมนูญขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า และใช้ทั้งเวลาและงบประมาณแผ่นดินมหาศาลสุดคณานับ

11.

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าตั้งเป็นข้อสังเกต ก็คือ “ระบอบทหาร” จะต้องยอมรับในความเป็น “ชั่วคราว” ของตนโดยลักษณะและธรรมชาติของตัวเอง ไม่มีการยึดอำนาจครั้งไหนของทหารที่จะบอกว่าจะอยู่ “ตลอดไป” หรือต้องการที่จะสถาปนาตนให้เป็น “ระบบหรือระบอบ” ทางการเมืองอย่าง “ถาวร” ไม่เหมือนกับ “ระบอบกษัตริย์” “ระบอบรัฐธรรมนูญ” “ระบอบประชาธิปไตย” หรือ “ระบอบสังคมนิยม” ที่มีข้ออ้างและ “วาทกรรม” ของความเป็น “ถาวร”

แต่ความเป็น “ชั่วคราว” ของ “ระบอบทหาร” นี้ ก็ดูเหมือนว่าจะเกือบ “ถาวร” หรือสามารถ “ผลิตซ้ำ” ได้อย่างน่าพิศวง และนี่ก็คือการที่ทหารหรือผู้ร่วมมือต้องสร้าง “วาทกรรม” หรือ “คำอธิบาย” (ที่อาจถือได้ว่าเป็นข้ออ้าง แรงจูงใจ สิทธิธรรม หรือประชาสัมพันธ) ที่ด้านหนึ่งเสนอว่า

ก.

อธิบายว่า “ทหารนำมาซึ่งความทันสมัย” หมายความว่า military เท่ากับ modernization ข้ออ้างนี้ โดยมากจะเป็นการเสนอของนักวิชาการ “ชายเป็นส่วนใหญ่” ที่เป็นผู้ร่วมมือทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว) หรือข้ออ้างที่ว่า ทหารเป็นเครื่องประกัน “เสถียรภาพ” และ “ความมั่นคง” ประเภท security

and stability หรือ law and order ดังที่เราเห็นในพม่าหรือในกรณีของ รสช. ข้ออ้างหลังนี้โดยมากจะเป็นการเสนอของฝ่ายทหาร (ชาย) เอง เช่นการอ้างภัยจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นลัทธิ “แปลกปลอม” หรือต่างชาติที่เป็นศัตรูทั้งที่เป็นจริง หรือที่เป็นอยู่ในจินตนาการ เราจะเห็นคำอธิบายทั้งสองแบบนี้ในงานเขียนของนักวิชาการทั้งไทยและเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงทศวรรษ 1960s 1970s ซึ่งบุคคลเหล่านี้บางคน ก็ยังมีบทบาทอยู่ในปัจจุบัน และได้ผลิตผู้ร่วมงานรุ่นใหม่ๆ (ส่วนใหญ่ก็ยังเป็นชายอยู่ แม้จะเริ่มมีหญิง) มาช่วยทุ่นแรงอีกด้วย

ข.

หรือ อธิบายว่า “ระบอบทหาร” เหมาะกับสังคมไทย เพราะมี “คู่” มาเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่สมัยสุโขทัยและอยุธยา (เพราะพระมหากษัตริย์ก็เป็นทหาร ชุนนาง ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน (ชาย) ก็เป็นทหารกันทุกคน ดังที่กล่าวมาแล้ว) และยังเข้ากับระบบ “อุปถัมภ์” ของไทย เป็นอย่างดี ในอีกด้านหนึ่งก็สร้างวาทกรรมที่ว่า “ระบอบประชาธิปไตย” หรือ “ระบอบรัฐธรรมนูญ” เป็น “เทศ” ที่ผ่านๆมา “ใจร้อน” หรือ “จึงสุกก่อนห้าม” (เช่นในกรณีของ “คณะราษฎร” หรือแม้แต่กรณีหลังสุดของ “รัฐประหาร/ปฏิรูป 2549” ก็มีการกล่าวโทษรัฐธรรมนูญ 2540 ที่เป็นประชาธิปไตย “มากเกินไป” ทำให้เรา “หลงระเหิง”) ดังถ้าจะต้องเป็น “ประชาธิปไตย” เอมาก็ต้องทำให้เป็น “ไทย” เสียก่อน เป็น “ประชาธิปไตยไทย” ซึ่งก็แปลว่าต้องใช้ระยะเวลาตามที่ “ผู้ใหญ่ ผู้รู้ ผู้มีบารมี” จะเห็นสมควร จะเป็น 1 ปี หรือ 12 ปี หรือไม่มีกำหนดเวลาแน่นอนก็ตาม) และนี่ก็เป็นภารกิจหนึ่งของทหาร

12.

อย่างไรก็ตาม “ทหารสมัยใหม่” ที่เรารู้จักกันนั้น ในแง่การศึกษาเล่าเรียนของทหาร ประสบการณ์ชีวิตของทหาร ก็เป็นเรื่องของยุทธศาสตร์ การรบ การสงคราม ตลอดจนเรื่องของอาวุธยุทธโปกรณ์ ดังนั้นในการ “แทรกแซง” ทางการเมือง ทหารจึงทำเองโดยลำพังตนไม่ได้ ถ้าเราพิจารณาประวัติศาสตร์ในรอบเกือบ 100 ปีที่ผ่านมา ก็จะเห็นว่าทหารจะต้องมี “ผู้ร่วมมือ/ร่วมคิด” ซึ่งน่าสนใจมากกว่าส่วนใหญ่มักจะเป็น “นักกฎหมาย” หรือ “นักนิติศาสตร์” (ชายอีกนั่นแหละ)

ตัวอย่างเช่น ในกรณีของทหาร “กบฏ ร.ศ. 130” พ.ศ. 2454 ก็มีผู้ร่วมมือที่เป็น “ทนายความ” แม้แต่การประชุมวางแผนยึดอำนาจ ก็ทำกันที่สำนักงานทนายความ “อนุกุลคดีกิจสถาน” ข้างวังบูรพาฯ ในกรณีของ “คณะราษฎร” ก็มีนักกฎหมายอย่างนายปรีดี พนมยงค์เป็น “มันสมอง” ที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน

และหากเราจะศึกษาของการยึดอำนาจทุกครั้ง การร่างรัฐธรรมนูญทุกครั้ง ก็จะมี “ผู้ร่วมมือ” เหล่านี้เป็นสำคัญ บางครั้งบุคคลเหล่านี้ ก็มีสถานะเท่าเทียมกับทหาร เป็นการประสานงานของนักกฎหมาย/นักรัฐศาสตร์ (บรรดาอำมาตยาธิปไตยทั้งหลายทั้งปวง) นั่นเอง แต่ในบางครั้ง “นัก” ที่ไม่ใช่ “ทหาร” เหล่านี้ ก็เป็นแต่เพียง “ลูกมือ” ดังนั้นในระยะหลังๆ สถานะของ “มันสมอง” ก็จะกลายเป็นเพียง “เนคติบริกร/รัฐศาสตร์บริกร” อย่างที่เห็นคายนี่ในปัจจุบัน อันเป็นยุคหลังๆของปลาย “1 ศตวรรษทหารกับการเมืองไทย” (ชายอีกเช่นกัน)

13.

ข้อสังเกตประเด็นสุดท้าย ก็คือ “ระบอบทหาร” เท่ากับ “ระบอบเผด็จการ” เสมอไปหรือไม่ ? คำตอบก็คือ “ไม่ใช่” แต่ทว่า โดยปกติ “ระบอบทหาร” ก็มักจะถูกนำไปใช้สำหรับเสริมสร้าง “ระบอบเผด็จการ” หรือไม่ก็การรักษา “สถานภาพเดิม” (status quo) ดังที่เราจะเห็นได้ในกรณีที่สุดโต่งของเยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่นในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง (รวมทั้งพม่าในปัจจุบัน) หรือในประเทศหลายประเทศในลาตินอเมริกา (ตัวอย่างที่ชัดเจนก็คือ ชิลี และอาร์เจนตินา) รวมทั้งสเปน

แต่เราก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า ในขณะที่เดียวกันระบอบทหาร

ก็สามารถเดินไปในแนวทางที่เป็นประชาธิปไตยได้เช่นกัน เช่น ในกรณีของทหารโปรตุเกส หรือกรณีของทหารไทยในสมัยของ “กบฏ ร.ศ. 130” กับทหารผู้ก่อการ “2475” หรือ ไม่ยิ่งไปกว่านั้น “ทหาร” ก็อาจนำความเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงมาสู่สังคมในรูปของการ “ปฏิวัติ” หรือ revolution แบบถอนรากถอนโคน เช่นกองทัพ (และทหารจรยุทธ์) ของจีนคอมมิวนิสต์ หรือ กองทัพของเวียตนาม

14.

ในปัจจุบัน ทหารไทยอาจจะมิได้อ้างหรือมีความมั่นคงใจอย่างในรุ่น ร.ศ. 130 หรือปฏิวัติ 2475 อีกต่อไป และปรากฏการณ์ใหม่ของการสถาปนาพระราชอำนาจ “ขึ้นในรัชกาลปัจจุบันในช่วงทศวรรษ 1960s หรือ 40 ปีที่ผ่านมา และที่สำคัญที่สุดหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 รวมทั้งวาทกรรมในปี 2549 ของการ “ถวายคืนพระราชอำนาจ” และการเสนอใช้มาตรา 7 ของรัฐธรรมนูญ 2540 อันเป็นผลพวงของ “ปรากฏการณ์สนธิ/สนธิ” ก็ทำให้ “ระบอบและสถาบันทหาร” ต้อง “อ้าง” และ “อิง” กับสถาบันกษัตริย์เป็นสำคัญ

ดังนั้น อาจสรุปได้จากการยึดอำนาจครั้งแล้วครั้งเล่าเรื่อยมา นับตั้งแต่การรัฐประหาร 2490 ตลอดจนการยึดอำนาจที่ประสบความสำเร็จในการรัฐประหาร 2500 (ของจอมพลสฤษดิ์), การ

และในทางกลับกันทหารที่ไม่สามารถ “อ้าง” และ “อิง” สถาบันกษัตริย์ได้ ไม่สามารถจะสร้าง “วาทกรรม” ว่าตนเองเป็นทหาร “ของชาติและของพระมหากษัตริย์”

ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการยึดอำนาจ ดังในกรณีของความพยายามใน การกบฏ 2520, การกบฏ 1 เมษายน 2524 (ของทหารกลุ่มยิ่งเดิร์ก และพลเอกสันต์ จิตรปฎิมา), และการกบฏ 2528

และนี่ก็คือมิติใหม่ของการเมืองไทยที่แบ่งได้เป็น 3 เส้นของพลังใหญ่ๆ ดังนี้ คือ (1) พลังของสถาบันกษัตริย์และเครือข่าย (2) พลังของอมาตยาธิปไตยอันมีทหารเป็นผู้นำ และ (3) พลังใหม่ๆ นอกกระบบราชการ ที่เกิดขึ้นจากเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมนับแต่ทศวรรษ 1960s ที่ สลับซับซ้อน มีแขนงและสาขาต่างๆคณานับ ที่จะอยู่กับเรา ต่อสู้ขับเคลื่อนและกันในรูปแบบต่างๆนานา